

2. *Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Х.: Право, 2013.*
3. *Шигаль Д. А. Історія держави і права України: Курс лекцій. Х.: Вид-во «ІНДУСТРІЯ», 2011.*

Ніколаєнко Єлизавета Русланівна
*бакалавр 1 к., гр.2 факультету МПВ
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Наук. керівник – доцент Н.В. Єфремова

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА П. СКОРОПАДСЬКОГО З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ

Павло Скоропадський – гетьман Української Держави, видатний політичний та культурний діяч був високоосвіченою і талановитою людиною. З українською історією його нерозривно пов'язували сімейні традиції гетьманської родини Івана Скоропадського та його родичів. Отже, не є дивним, що очоливши Українську Державу, П. Скоропадський вважав за необхідне підтримувати українську культуру, створити всі умови задля того, щоб в школах діти навчалися рідною мовою, детально знали історію та географію України. Однак треба зазначити, що він ні в якому разі не був противником культур інших народів, оскільки вважав, що усі люди мають право на повагу до їхньої культури і традицій, отож кожна має своє право на життя. В родині гетьмана вважали, що українська культура стала міцним підґрунтям для існування російської, тому разом вони становлять велику цінність для людини.

Між іншим, навчальним та культурно-освітнім закладам національних меншин гетьманський уряд надавав певну фінансову допомогу. Так, 11 липня 1918 р. Рада Міністрів виділила 87700 карбованців на організацію курсів вчителів єврейських шкіл в Києві, Одесі, Катеринославі [1].

Велика увага у внутрішній політиці гетьмана приділялася питанню освіти. Важливим завданням для Міністерства народної освіти Української Держави було створення єдиної системи навчальних закладів, яка

забезпечувала б рівні можливості учнів для просування від найнижчих щаблів освіти до найвищих. Ще у квітні 1918 р. спеціальна комісія Міністерства Народної освіти накреслила завдання відкрити в Українській Державі 4 університети у Києві та Кам'янці-Подільському, а пізніше у Полтаві та Чернігові [2].

Призначений міністром освіти професор М.П. Василенко, в минулому попечитель Київської шкільної округи, мав значний досвід керування галуззю. Утім, 9 травня 1918 р., на першій нараді членів ради міністерства він відверто зізнався: «Певної програми у мене ще нема, бо я зовсім не уявляю собі, що робилося, що зроблене й що стоїть на черзі роботи моїх попередників. ... Я сюди прийшов не ламати, а продовжувати тут зроблене й бажаю найширшого та найглибшого розвитку української національної школи. ... Мій вступ на посаду міністра освіти є свідченням продовження нашої роботи й загальна наша мета – розвиток української національної культури й утворення умов, сприяючих цьому розвитку» [3, с. 337-338].

У 1918 році гетьманський уряд прийняв вагомі для розвитку освіти закони: 1) про об'єднання до одного типу різних початкових шкіл та збільшення державної допомоги цим школам; 2) щодо скасування органів управління колишніми церковно-парафіяльними школами та остаточну передачу їхнього майна міським і земським шкільним управам; 3) про уніфікацію та зрівняння усіх сільських початкових шкіл; 4) про обов'язкове навчання української мови, а також історії, географії в середніх школах та ін. Спеціальна комісія на чолі з товаришем міністра освіти П. Холодним продовжила діяльність з вироблення проекту єдиної школи в Україні та освітніх програм шкільних предметів.

Керівництво Української Держави дбало про задоволення культурних потреб національних меншин, які проживали на територіях, що підпадали під владу гетьмана. За Гетьманату було одержавлено 35 єврейських і 12 польських гімназій. Також слід зазначити, що гетьманський уряд велику увагу приділяв підготовці педагогічних кадрів для національних шкіл. 25 червня 1918 року

Рада Міністрів виділила необхідні кошти для організації курсів для вчителів польських і єврейських шкіл.

В урядовому повідомленні, підписаному всіма членами Ради Міністрів на початку травня 1918 року, уряд запевняв, що буде рішуче впроваджувати в життя ідею подальшого всебічного розвитку української національної культури, забезпечення прав української мови в школі, державних і громадських установах і закріплення всіх форм української державності [4, с. 38]. Але розпочинати свою діяльність зі створення національної школи уряду довелося за складних умов. Значна частина вчителів не володіла українською мовою.

Для виправлення цієї ситуації було організовано курси підвищення кваліфікації вчителів. Вже літом 1918 року Міністерством народної освіти імістечтв був складений план курсів трьох типів: 1 – лекторські (в Києві, Харкові та Одесі – з 12 травня по 12 червня), 2 – для вчителів середніх та вищих початкових шкіл (зокрема, у Харкові – з 10 червня по 10 липня), 3 – для народних учителів нижчих початкових шкіл в 50 пунктах по всій Україні [5, с.3]. Але окрім загальноосвітніх та українознавчих предметів курси включали і такі важливі дисципліни, як психолого-педагогічні [6, с. 52]. Активний запис вчителів на курси в деяких повітах стали свідченням підтримки вчительством ідеї українізації школи. Але таку думку підтримували не усі.

Рада Міністрів ухвалила Закон «Про уніфікацію та зрівняння усіх сільських початкових шкіл». Через те вчителі зрівнювалися у своїх правах та отримували заробітну плату за єдиним стандартом. Значним здобутком гетьмана у справі українізації освітніх закладів в Українській Державі став прийнятий ним Закон «Про обов'язкове навчання української мови і літератури, а також історії та географії України в середніх школах» [7]. З цією метою всюди мали закладатися посади вчителя української мови та літератури, а також позаштатні посади вчителів історії та географії. Було вирішено, що по школах, де склад учнів переважно український, навчання проводитиметься українською мовою. Викладалися такі предмети як Закон Божий, рідна мова і

письмо, російська мова, арифметика, курс географії та історії, природознавства і співу. Вводились також малювання, ліпка, фізична культура та інше.

Щоб точніше відобразити стан освіти в Українській Державі, пропоную за приклад взяти Подільську губернію. Значною проблемою у розвитку освіти там, як і на території всієї Української Держави була нестача підручників. Через такі перешкоди як брак коштів, залізничні та друкарські страйки, брак паперу не було можливості надрукувати за два-три місяці кількадесят мільйонів книжок для українських шкіл. Однак, Міністерством народної освіти задля вирішення цього питання було засновано видавничий відділ. Його завданнями були: збирати матеріали до друку підручників, давати на певних умовах допомогу видавництвам, скласти план на рік з видання тієї кількості підручників, яка задовольнила потреби молодого складу українського народу, що прагнув до знань. Завдяки державному асигнуванню за короткий час було надруковано понад 130 різних підручників тиражем у 2 млн. примірників. На утримання нижчих початкових шкіл в липні 1918 р. було асигновано 88 987 025 крб. [З с.336].

Подільська губерніальна народна управа напружувала всі духовні й матеріальні сили щоб нижча початкова школа була належним чином підготовлена до навчання українською мовою. Так 8-10 травня 1918 року у Вінниці відбувся з'їзд учителів вищих початкових шкіл Поділля, на якому розглядалося питання про утворення керівних органів вищими початковими школами, педагогічні Ради, їх автономію.

Будівництво нових шкільних приміщень було неможливим на той час через брак будівельних матеріалів і дорожнечу робочих рук. Вибивання грошей, збільшення кредитів було постійним клопотом шкільних управ. Незважаючи на всі труднощі, у 1918 році на Поділлі відкрилося 79 нових вищих початкових шкіл на державні кошти. У боротьбі з не писемністю на селі суспільство часто звертало увагу на потребу уряду більш приділяти увагу створенню сільських шкіл. Засновувались школи мішаного типу, тобто для дівчат і для хлопців. Було висвітлене важливе питання про підтримку освіти

для дівчат і для дорослих, але неписьмених громадян. Отже, освіту в Українській державі могли здобувати всі охочі, незалежно від статі та віросповідання.

Значною проблемою для подальшого розвитку освіти в Українській державі було фінансове становище вчителів. Учителі часто голодували, чекаючи на допомогу з Міністерства. Проходили тижні, місяці і учительство почало зневірятись, приходити у розпач. Більш енергійні й талановиті кидали школи, йшли кудись на заробітки. В школах залишалися слабо підготовані вчителі. Таким чином, рівень забезпечення школи кваліфікованими кадрами знижувався.

Отже, враховуючи наведене, можна стверджувати, що Українська Держава, очолювана П. Скоропадським, створювала та зміцнювала культурно-національні цінності: відкривала нові школи, гімназії, університети, робила все можливе, щоб дати українському народові рідну національну школу. Політика утворення національної школи не велася шляхом руйнування «другої школи». Справа народної освіти була в руках місцевого самоврядування. Середні школи були підлеглі шкільним округам, а інші - повітовим шкільним радам, голови яких призначались міністром народної освіти. У цілому, в освітній галузі Української Держави уряд здійснив багато позитивного. Було проведено українізацію школи всіх ступенів. Розуміючи проблеми творення української національної держави, гетьман наполягав на впровадженні обов'язкового вивчення в освітніх закладах таких загальноосвітніх дисциплін, як українська мова та література, історія та географія України. Протягом літа-осені 1918 року по містах і селах було відкрито близько 100 українських гімназій, відкрито 2 університети. Отже, за короткий час свого правління П. Скоропадський зробив великий внесок у духовний розвиток українського народу.

Література:

1. *Державний вісник. 1918. 11 липня.*
2. *Бурлака Перші кроки // Відродження 1918. 7 квітня 1918.*

3. Дорошенко Д. *Історія України 1917-1923 рр. У 2-х т. Ужгород, 1930; Нью-Йорк: Видавн. корпорація «Булава», 1954. Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. 424 с.*
4. Мусієнко В.В., Машевський О.П. *Українізація органів державної влади в гетьманській державі Павла Скоропадського // Розбудова держави. 1996. № 2. С. 38-40.*
5. *Рада Міністрів // Нова Рада. 1918. № 70 (28 (15) квітня). С. 3.*
6. *Передерій І.Г. Розбудова національної системи освіти в Україні за доби Центральної Ради : історичний аспект : монографія. Полтава : вид-во ПолтНТУ, 2009. 160 с.*
7. *Державний Вістник, 1918. 8 серпня.*

Іванійчук Таїсія Юріївна
к.б.н., директорка Наукової бібліотеки
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ЗА П. СКОРОПАДСЬКОГО

Дослідження витоків національної наукової традиції, становлення її професіоналізації та інституціоналізації, яке часто, як зазначає З. Зайцева [1], відбувалось не завдяки, а всупереч численним об'єктивним і суб'єктивним чинникам, завжди своєю вагомою часткою торкаються періоду існування Української Держави 1918 р. Адже саме в цей період із затвердженням П. Скоропадським 14 листопада 1918 року закону «Про заснування Української академії наук у Києві», розпочався відлік становлення української академічної науки. Створення Української академії наук (УАН) фактично продовжило процес інституціоналізації національного наукового простору, який було розпочато Науковим товариством іменем Шевченка та Українським науковим товариством. Можна стверджувати, що саме з утворенням УАН наука як соціальний інститут в Українській Державі почала існувати в статусі легітимного юридичного суб'єкту з законодавчо оформленими інтересами, правами та обов'язками.

До сьогодні точаться активні дискусії щодо ролі гетьмана П. Скоропадського в українській історії і, зокрема, в процесі розбудови національного наукового простору [2, с. 6; 3]. Разом з тим, варто процитувати Д. Донцова, який свого часу написав: «На тлі сірої стандартності й безбарвності